

dige drøftelser af kirkens evt. selvstændiggørelse i forhold til staten, en selvstændiggørelse, som også grundlovsfædrene i 1849 lagde op til med en løfteparagraf, som fortsat findes i grundloven, men som i dag reelt er uden indhold.

De nuværende formuleringer i grundloven om religionsfrihed m.v. og kirkens forhold har følgende indhold: § 4: »Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.« § 66: »Folkekirken forfatning ordnes ved lov.« § 67: »Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.« § 68: »Ingen er pligtig at yde personlige bidrag til nogen anden gudsdyrkelse end den, som er hans egen.« § 69: »De fra folkekirken afvigende trossamfund forhold ordnes nærmere ved lov.«

Paragrafferne svarer i deres indhold til tilsvarende paragraffer i 1849-grundloven, som afspejlede to hovedspørgsmål i 1849. For det første indførelse af religionsfrihed. For det andet den officielle danske kirkes frigørelse for enevældestaten. Nogle af paragrafferne havde/har tydeligt præg af at være overgangsbestemmelser.

Tiden må nu være inde til at diskutere en selvstændiggørelse. Men inden en sådan selvstændiggørelse finder sted, skal den forberedes grundigt.

Det bør ikke overses, at der er mange problemer ved denne proces. For det første har folkekirken ikke noget repræsentativt organ. For det andet har folkekirken visse opgaver af ikkekirkelig art (personbøgføring og begravelsesvæsen). For det tredje forvalter folkekirken betydelige kulturhistoriske værdier, som man ikke uden videre kan pålægge kirkens medlemmer at opretholde alene, således som det reelt er i dag. For det fjerde er der ganske udviklede mellemregnskaber såvel med hensyn til driftsregnskab som med hensyn til kapitalregnskab.

Alle disse problemer kan ikke udredes fra den ene dag til den anden. Dertil kommer, at visse kirkelige handlinger har borgerlige retsvirkninger.

Men selv om denne mulighed afskaffes, må det ikke forhindre hverken folkekirken eller andre religiøse samfund i, at de også lader ægteskab blive »kirkeligt« bekræftet, udover at der foretages en borgerlig vielse.

Mens kirkeparagrafferne kan afskaffes efter en overgangstid, vil der umiddelbart være brug for en evt. ajourføring af paragraffen om religionsfrihed.

Religionsfriheden skal ingenlunde antastes. Men det er værd at bemærke, at der under religionsfrihedens dække kan foregå adskilligt, der modarbejder

andre fundamentale frihedsrettigheder. Inden for visse religiøse samfund er der således en sådan åndelig tvang, at det strider mod elementære frihedsrettigheder. En fri udmeldelsesret burde være en selvfølge, men er det langt fra overalt. Endvidere er der grupper, der udnytter myndighedernes frygt for at begrænse religionsfriheden til en indsamlings- og foreningsfrihed, som i visse tilfælde har karakter af udbytning af tilhængerne. Det må sikres, at religionsfriheden bliver den enkeltes frihed – ikke smarte religionsentreprenørers frihed. Endelig bør det ikke overses, at enkelte smågrupper – under dække af at være religiøse samfund – driver politiserende virksomhed af fascistoid art.

14. Færøernes og Grønlands forhold

I forhold til at Færøerne og Grønland er en del af »kongeriget« og på en række områder har særstatus, står der forbavsende lidt i den nuværende grundlov om forholdene for de to dele af riget. Det vil derfor i forbindelse med en grundlovsdiskussion være naturligt at inddrage spørgsmålet om, hvad der i en kommende grundlov skal stå om de to dele af riget.

15. Kapitel A- og B-bestemmelser i grundloven

Det er meget svært at ændre den danske grundlov. Det fremgår af § 88: »Vedtager Folketinget et forslag til en ny grundlovsbestemmelse og regeringen vil fremme sagen, udskrives nyvalg til Folketinget. Vedtages forslaget i uændret skikkelse af det efter valget følgende Folketing, bliver det inden for et halvt år efter den endelige vedtagelse at forelægge folketingsvælgerne til godkendelse eller forkastelse ved direkte afstemning. De nærmere regler for denne afstemning fastsættes ved lov. Har et flertal af de i afstemningen deltagende og mindst 40 pct. af samtlige stemmeberettigede afgivet deres stemme for Folketingets beslutning, og stadfæstes denne af kongen, er den grundlov.«

Det vil sige:

1. Vedtagelse af grundlovsændringen i Folketinget,
2. Vedtagelse af grundlovsændringen igen i Folketinget, efter at der er valgt et nyt Folketing,
3. Folkeafstemning, hvor mindst 40 pct. af vælgerne skal stemme ja til grundlovsændringen.

Der er formentlig ikke noget land, hvor det er sværere at ændre grundloven. I de fleste lande gennemføres grundlovsændringer i parlamentet ved kvalificeret flertal eller ved simpelt flertal.

De strenge krav, der skal opfyldes ved grundlovsændringer i Danmark, afbødes dog af, at formuleringerne i grundloven er forholdsvis generelle, og at